

SIIRTOLAISUUDEN KOKEMUKSET JA MUISTOT SUOMESTA SENIOREIDEN VIRTUAALISISSA KAUNOKIRJALLISUUDEN LUKUHETKISSÄ

Tässä artikkelissa tarkastelen Kanadassa asuville suomenkielisille senioreille suunnattuja virtuaalisia lukuhetkiä, joissa luettiin ääneen suomalaista kaunokirjallisuutta. Kuulijoiden lukupäiväkirjojen kautta pohdin virtuaalisten lukuhetkien herättämiä muistoja sekä virtuaalisen ja saavutettavan nykykirjallisuuden lukemisen merkitystä ikääntyville suomenkielisille siirtolaisille. Artikkelin osoittaa kirjallisuuden kuuntelemisen tarjoavan samaistumispintaa, aktivoivan muistoja ja herättävän tunteita nostoen esiin yhteiskunnallisia kysymyksiä lukemisen tavoista ja kirjallisuuden merkityksellisyydestä.

Avainsanat: Virtuaalinen lukeminen, seniorit, kaunokirjallisuus, ääneen lukeminen, lukijakokemus

ANU MUHONEN

FT, dosentti, yliopistonlehtori

Helsingin yliopisto, Suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto

Kuva: Microsoft Copilot.

Johdanto

Tarkastelen tässä tutkimukseen perustuvassa artikkelissa Kanadassa Toronton Suomi-Kodissa asuville suomenkielisille siirtolaisenioreille suunnattuja virtuaalisia lukuhetkiä, joissa suomalaista kaunokirjallisuutta luettiin ääneen verkkokokouspalvelu Zoomissa. Toronton Suomi-Koti on yksi suomalaisyhteisöjen perustamista seniorien palveluasumisen muodoista, joita on myös muun muassa Ruotsissa, Australiassa ja Espanjassa. Suomi-Kodissa on sekä vuokra- että omistusasuntoja, ja monipuolista ohjattua toimintaa, harrastuksia sekä palveluja suomalaiselle ikääntyvälle yhteisölle suomen kielellä (Suomi-Koti 2025).

Virtuaalinen kirjojen ääneen lukeminen alkoi käytännön tarpeesta ja halustani auttaa. Suomalaisistaustaisille suomenkielisille senioreille haluttiin tarjota mielekästä tekemistä vuonna 2020 puh-
 jenneen COVID-19-pandemian aikana. Koska videoyhteys mahdollisti osallistumisen myös seniorikeskuksen ulkopuolelta, mukaan kutsuttiin myös muita suomenkielisen yhteisön jäseniä Kanadasta. Suomi-Kodin asukkaat kuuntelivat kirjojen lukemista omissa kodeissaan keskustelelevision kautta, ja muut osallistujat Zoomin kautta. Lukijana toimin minä, Saahkon kirjat luki *Kanadan Sanomien* päätoimittaja Liisa Qureshi.

Virtuaalisen lukupiirin ja tähän tutkimuksen liittyvän aineistonkeräyksen aikana luettiin seuraavat teokset: *Manu* (Raija Oranen, 2019), *Rouva C.* (Minna Rytisalo, 2019), *Papan kanssa kahvilla* (Lotta Saahko, 2020), *Kahvia ja karjalanpiirakoita* (Lotta Saahko, 2021) ja *Syyskirja* (Johanna Venho, 2021). Lukiessani pidin päällä kameraa, ja myös osalla kuuntelihoista oli kamera päällä. Virtuaalinen lukuhetki ei kuitenkaan toiminut perinteisen lukupiirin tapaan, sillä teoksista ei keskusteltu yhdessä lukuhetkien jälkeen. Kirjojen lukeminen on jatkunut myös sen jälkeen, ja jatkuu edelleen.

Tutkimuksellinen kiinnostukseni kuuntelijoiden ajatuksia ja kokemuksia kohtaan heräsi, kun kuuntelijat alkoivat lähettää minulle spontaanisti palautetta kuuntelijakokemuksesta koostuen ajatuksista, joita kirjojen kuuleminen herätti. Kommentteja lukiessani ymmärsin, että virtuaalisen suomen kielellä tapahtuvan nykykirjallisuuden ääneen lukemisen olevan kuulijoille mielekästä, kiinnostavaa ja jopa monella tapaa tärkeää. Siksi aloin pyytää vapaaehtoista kirjallista palautetta jokaisen lukukerran jälkeen, sillä halusin tarkastella suomalaisten senioreiden suomenkielisten virtuaalisten kaunokirjallisuuden kuuntelijakokemuksia yksityiskohtaisemmin. Kirjoitin aineiston pohjalta vertaisarvioitua artikkelin (Muhonen 2023), jonka pohjalta tämä teksti on laadittu.

Tutkimuskysymykset, aineisto ja metodit

Tarkastelen tässä tekstissä Kanadassa asuville suomenkielisille senioreille suunnattuja uudenlaisia virtuaalisia lukuhetkiä, joissa suomalaista kaunokirjallisuutta luettiin ääneen monipaikkaisesti, digitaalisesti ja virtuaalisesti. Pohdiskelen seuraavia kysymyksiä:

- Millaisia omaan elämään ja siirtolaisuuteen liittyviä kokemuksia seniorit muistavat ja refleктоivat virtuaalisten lukuhetkien kautta?
- Millainen merkitys virtuaalisella ja saavutettavalla suomenkielisen nykykirjallisuuden lukemisella on ikääntyville suomen kieltä osaaville siirtolaisille?

Pohdin lisäksi, millaisia merkityksiä ääneen lukemisella on senioreiden oman elämäntarinan kannalta mielekkäille muistoille ja suomalaisen yhteisöön kuulumisen tunteelle. Tekstin keskiössä ovat kuulijoiden ajatukset virtuaalisesta ääneen lukemisesta.

Tutkimusmateriaalina käytän osallistujien lukuhetkien jälkeen sähköpostitse, puhelimitse, tekstiviestitse tai kirjeitse tulleita spontaaneja palautteita sekä kuuntelijoilta pyytämiäni vapaamuotoisia anonymisoituja kirjallisia reflektioita eli lukupäiväkirjoja. Koska lukeminen tapahtui Suomi-Kodin keskustelelevision kautta ja vaikka kuuntelijat näkivät minut, minä en nähnyt kuuntelijoita, tiennyt kuinka paljon heitä oli tai keitä he olivat. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja lukupäiväkirja-aineisto palautettiin minulle nimettömänä. Kaikki materiaali, joista vastaajat olisi voinut tunnistaa, on jätetty analyysini ulkopuolelle. Tutkimukseni ei arvostellut tai arvottanut osallistujien näkemyksiä (ks. myös Muhonen 2023). Tutkimuksessani on aineistolähtöinen ja reflektiivinen ote ja tarkastelen kuuntelijoiden kokemuksia heidän kirjoittamiensa pohdintojen kautta. Kirjoittamisen avulla kuuntelijat merkityksellistävät maailmaa eli sanoittavat lukukokemuksen herättämiä ajatuksia. Koska toimin itse lukijana, olen myös kirjoittanut ajatuksia omasta lukijakokemuksesta lukupäiväkirjaani. Omat lukupäiväkirjahuomioni tukevat kuuntelijoilta kerättyjä aineistoja avaamalla yksittäisten lukuhetkien taustoja. Etnografian avulla voin tulkita tietyissä konteksteissa esiintyviä käytänteitä, jotka muotoutuvat tilanteisiin liittyvissä sosiaalisissa ja historiallisissa prosesseissa (Rampton 2007, 585).

Lingvistinen etnografia pohjautuu siihen, että kieli ja sosiaalinen elämä muotoutuvat yhdessä. Sovellan tutkimuksessa lingvististä etnografiaa tiedonkeruun, käsittelyn ja analyysin menetelmänä (Creese 2008; Lehtonen & Pöyhönen 2020). Et-

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluoppa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

nografian kautta pääsen käsiksi kokemukselliseen tietoon, jota vain osallistujilla on ja jota emme muuten kuin heiltä kysymättä voi löytää (Heller 2008, 250). Etnografiselle tarkastelulle on keskeistä se, että ilmiöiden hahmottaminen tapahtuu ryhmän sisältä käsin nousevien ajatusten kautta (Creese 2008; Lehtonen & Pöyhönen 2020). Etnografinen käytäntö auttaa etsimään selityksiä sille, miksi ihmiset ajattelevat ja tekevät asioita tietyllä tavalla; se auttaa kertomaan jonkun toisen henkilön kokemusten tarinan (Heller 2008). Etnografinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa lukupiirien kuulijoiden kokemusten ymmärtämisen (Heller 2008, 250; Copland & Creese 2015).

Soveltamalla etnografisia metodeja ja diskursssitutkimusta voidaan tarkastella, miten lukupäiväkirjatekstit, palautteet ja kirjeet kytkeytyvät kuuntelijoiden omiin elämäkokemuksiin. Kirjoitetut reflektiot auttavat minua tarkastelemaan kuuntelijoiden elämänpiiriä ja ymmärtämään sitä, ja samalla löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini. Analyysissa sovellan myös hermeneuttista fenomenologiaa eli viittaen kuulijoiden elämäkokemukseen ja pyrin esittämään kuulijakokemuksen merkityksen sellaisena kuin kuulija on tilanteen elänyt tai kokenut (Sloan & Bowe 2014). Lisäksi nostan esiin kuuntelijoiden näkökulmia kuuntelijakokemuksesta ja tulkintoja luetuista kirjoista. Tutkimuksessa on myös kansanlingvistisiä vaikutteita (Mielikäinen & Palander 2014).

Analyysia ja pohdintoja

Kuuntelijoiden kokemuksista nousi esiin teemoja, joita tarkastelemalla on mahdollista tulkita kuuntelukokemusten merkityksiä ja merkityksellisyyttä (Van Manen 2015, 79). Seuraavaksi esittelen kolme aineistossa säännöllisesti esiintyvää teemaa, jotka ovat (1) kirjallisuuden kuunteleminen keinona pohtia omaa elettyä (siirtolais)elämää, (2) kirjojen virtuaalinen kuunteleminen yhteisöllisenä suomalaisena toimintana sekä (3) kirjallisuus ikkunana suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriin.

Kirjallisuus muistuttaa omasta eletystä elämästä ja Suomesta

Virtuaaliset kirjallisuuden kuuntelukokemukset herättivät kuuntelijoissa monenlaisia henkilökohtaiseen elämään liittyviä muistoja, ennen kaikkea Suomesta. Kuuntelijoissa heränneet tuttuuden ja merkityksellisyyden kokemukset saattoivat syntyä lähes mistä tahansa tarinasta osasta, kuten teemasta, henkilöistä, kirjan dialogista, ihmisten välisistä suhteista tai esimerkiksi paikkojen, maisemien ja esineiden kuvauksista.

Erästä kuuntelijaa esimerkiksi puhutteli *Syyskirjan* kuvaus Tove Janssonin studiosta Helsingissä. Kuuntelija oli kirjan tarinoita kuunnellesaan aistunut niissä jotain tuttua ja mieleen olivat tulleet hänelle lapsuudestaan tutun kaupungin paikat. Hän kuvaili yksityiskohtaisesti, kuinka tutujen paikkojen, kuten Hakaniemen kauppahallin, Tuomiokirkon ja Kaisaniemen koulun herättämät muistot saavat aikaan haikeuden tunteen ja ikävän lapsuuteen ”niin että rintaan koskee”.

Toista kuuntelijaa kirja inspiroi muistelemaan taannoista lomamatkaa Suomeen ja paikkoja, joissa hän oli vierailut. Häntä puhutteli erityisesti kuvaus Helsingin meri-ilmasta ja Ullanlinnasta, jossa voi ”tuntea meren tuoksun, vaikka ei näe merta”. Kuvaus oli hänen mielestään aito ja samankaltainen kuin hänen oma kokemuksensa. Siitä syystä kirjallisuuden herättämät mielikuvat saivat hänet muistelemaan Helsinkiä suurella lämmöllä. Oli tavallista, että maininnat tutuista paikoista, joissa kirjojen henkilöt vaikuttivat, herättivät muistoja sekä välillä myös kaipauksen kirjojen paikkoihin ja aikoihin, joihin ne sijoittuvat.

On hyvin henkilökohtaista, millaisena kauno-kirjallisuuden herättämät tuttuuden kokemukset koetaan ja esimerkiksi millaisia tunteita ne herättivät. Osa kuvasi kirjojen tarinoiden osuvan ”herkkiin kohtiin”, kun taas osa kuulijoista koki kuuntelijakokemuksen herättämät Suomeen liittyvät muistot lohdullisina ja onnellisina. Tunteita herättivät sekä konkreettiset että aisteihin liittyvät kuvaukset. Monelle kuulijalle suomalainen kirjallisuus näyttäytyykin vapauttavana oman elämän pohtimisen välineenä (Muhonen 2023). Lukuhetkiä analysoitaessa ääneen lukemisessa voidaan nähdä jopa terapeutisen lukemisen piirteitä (Kinnunen 2022; Kosonen 2022; Kosonen & Ihanus 2022).

Kirjallisuus tarjosi senioreille välineen pohtia omaa elämäänsä ja historiaansa. Kirjojen tapahtumat ja niihin eläytyminen muistuttivat eletyn elämän kokemuksista, tai kuten eräs osallistuja osuvasti kommentoi: ”Much of it feels tutulta.” Virtuaalinen lukeminen on siis dialoginen kokemus, joka sisällyttää kuuntelijan elämäkokemuksen kirjallisuuden merkitysneuvotteluun (Muhonen 2023, 71).

Monet lukukokemusten herättämät muistot liittyivät suomalaisiin asioihin ja esineisiin. Kuuntelijat mainitsivat esimerkiksi ”Pommakin” ja ”apelsiini Jaffan” makukokemuksen, koivun tuoksun, puhtaiden ulkona narulla kuivuneiden valkeiden lakanoiden tuoksun sekä saunavastan ja siihen liittyvän suomalaisen saunakokemuksen. Kirjojen tarinoissa mainitut suomalaiset asiat ja esineet saivat kuuntelijat samaistumaan kirjan henkilöiden kokemuksiin. Kirjat herättivät myös monenlai-

sia aistimuistoja, jotka liittyivät omiin kokemuksiin Suomesta ja suomalaisuudesta.

Suhde kirjojen tapahtumiin ja tapahtumien ajankohtiin ilmaistiin kuvaamalla omia tunteita. Monet valituista kirjoista sijoittuivat menneille vuosikymmenille ja kertoivat menneisyyden henkilöistä tai koostuivat niissä esiintyvien henkilöiden muistelmista. Suomeen sijoittuvat kirjat veivät Kanadassa elämänsä viettäneiden senioreiden ajatukset lapsuuteen ja aikaan, jolloin he vielä asuivat Suomessa. Kirjojen henkilöhahmojen kanssa jaetut elämäkokemukset puhuttelivat ja koskettivat. Kirjojen henkilöihin samaistuttiin ja heidän elämäkokemuksensa tuntuivat kuulijoista joskus jopa omilta.

Saahkon kirjoittama Karjalan evakoista kertova *Kahvia ja karjalanpiirakoita* sai erään Suomessa 1947 vuonna syntyneen, mutta jo lapsena Kanadaan muuttaneen, henkilön mietiskelemään juuriaan ja perhehistoriaansa. Karjalasta kertovan kirjan tarinat aiheuttavat tunnereaktion ja kaipauksen Karjalaan, jossa kuuntelija ei itse ollut koskaan käynyt. Saman kirjan kuunteleminen koskettti syvästi myös erästä toista kuuntelijaa ja muistutti varhaislapsuuden kokemuksista sodanaikaisessa Suomessa. Hänelle puolestaan muistui mieleen kokemus Helsingin pommisuojiin kylmyydestä ja karuudesta. Omaelämäkerrallisiin teoksiin samaistutaan siis monitasoisesti. Teoksen tapahtumien ymmärtäminen vaatii sekä kuuntelijalta että tutkijalta Suomen historian tuntemista (Muhonen 2023, 71).

Kirjallisuus puhuttaa kuuntelijoita ja herättää ajatuksia, ja rohkaisee kuuntelijoita myös jakamaan näitä kokemuksia. Kirjojen tapahtumat, historialliset ajanjaksot, henkilökuvaukset ja esimerkiksi tapahtumapaikat herättivät kuulijoissa monenlaisia muistoja ja tunteita. Kirjojen henkilöihin samaistuttiin sekä oman elämäkokemuksen että perhehistorian kautta. Monella osallistujalla oli luetujen teosten kuvaamiin aikakausiin tai tapahtumiin liittyviä henkilökohtaisia muistijälkiä. Hermeneuttisessa fenomenologiassa yksilön kokemusta pohditaankin suhteessa muiden kokemuksiin (Van Manen 2015, 7).

Kirjoittamalla lukukokemuksestaan kuuntelijat eivät vain jakaneet ajatuksia, joita heille heräsi kirjojen kuuntelemisen aikana, vaan käsittelivät kokemustaan myös osana laajempaa kielellistä, kulttuurista ja historiallista kontekstia. Usein he pohtivatkin sekä omaa yksilöllistä että yhteisöllistä kuulumisen tunnettaan, joka kiinnittyi eri aikakausiin ja erilaisiin paikkoihin.

Kirjallisuus yhteisöllisenä kulttuuritoimintana

Kulttuurikokemuksen tuoma hyvinvointia edistävä vaikutus perustuu usein sosiaaliseen osallistumi-

seen (Hyypä & Mäki 2003). Yhteisöllisten kulttuuriharrastusten on nähtykin lisäävän vanhempien aikuisten fyysisistä ja psyykkistä terveyttä ja vähentävän esimerkiksi tarvetta lääkehoidolle. Yhteisölliset kulttuuriharrastukset vähentävät myös yksinäisyyden tunnetta. (Cohen ym. 2006, 726, 733.) Suomenkieliset seniori-ikäiset kuuntelijat kokivat vahvaa osallistumisen, osallisuuden ja yhdessä tekemisen tunnetta virtuaalisen kuuntelijakokemuksen kautta. Virtuaalisen kuuntelemisen yhteisöllinen ulottuvuus korostui kaikkien kuuntelijoiden pohdinnoissa

Eräs kuuntelija korosti, että nimenomaan kuuntelijakokemuksen jakaminen toisten suomalaistaustaisten senioreiden kanssa teki kokemuksesta merkityksellisen. Tärkeää oli myös, että kirjan lukija oli kuuntelijan mielestä ”ystävällinen ihminen” ja suomalaisessa yhteisössä tunnettu henkilö. Eräs kuuntelija kirjoitti, ettei ehkä edes haluaisi lukea kirjoja yksin, koska niiden sisältö on välillä surullista. Toinen kuuntelija kommentoi, että hän innostui kokemuksesta niin paljon, että haluaa ostaa suomenkielisiä äänikirjoja tulevaisuudessa. Samalla hän kuitenkin lisäsi, että pelkkiä äänikirjoja kuuntelemalla lukijaan ja muihin kuuntelijoihin ei synny samanlaista yhteyttä kuin Suomi-Kodilla järjestetyissä virtuaalisissa lukuhetkissä. Virtuaalisen yhteisön läsnäolo teki siis lukuhetkestä pelkän äänikirjan kuuntelemista merkityksellisemmän. Suomalaisen kirjallisuuden kuunteleminen yhdessä vaikuttikin olevan tärkeä ja jopa keskeinen osa lukukokemusta. Ääneen lukemisen hyvinvointia lisäävä vaikutus perustuu virtuaalisen osallistumisen tarjoamiin sosiaalisiin tilanteisiin ja niiden voimaannuttaviin vaikutuksiin (Nummelin 2011, 2).

Suomalaisyhteisön seniorit kokivat jakavansa jotakin yhteistä ja ainutlaatuista, mikä vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kirjallisuuden kuuntelemisen lisäksi virtuaalinen lukuhetki nähtiin mahdollisuutena jakaa omaa kiinnostusta ja rakkautta suomalaista kulttuuria ja erityisesti kirjallisuutta kohtaan. Yhteinen tausta ja jaettu kiinnostus suomalaiseen kulttuuriin ovat merkityksellisiä ja tukevat yhteenkuuluvuuden vahvistumista jopa virtuaalisesti.

Kirjallisuus ikkunana suomen kieleen ja Suomeen

Pohdinnoissa korostui myös yhteisen kielen ja taustan merkitys. Lukuhetket herättivät ajatuksia paitsi Suomesta, myös suomen kielestä. Kuuntelijat kommentoivat erityisesti suomen kielen kuulemisen, suomalaisten sanojen herättämien muistikuvien ja muistojen merkityksellisyyttä. Suomen kieleen liittyvät pohdinnat olivat keskiössä lukuhet-

kistä kirjoitetuissa palautteissa. Palautetta annettiin suomen kielellä kuuntelemiskokemuksesta, mutta myös itse kielestä ja kielen herättämistä ajatuksesta. Suomea kuvailtiin muun muassa rikkaaksi ja kauniiksi kieleksi. Eräs kuuntelija kommentoi, että suomi kuulostaa hänestä ”lapsuuden sinfonialta”, jota hän ei ole kuullut pitkään aikaan. Myös kirjallisuudesta kumpuavat sanat ja ilmaisut herättivät monenlaisia tunteita ja positiiviseksi koettuja muistoja: ”Some of the experiences are so familiar to me – it’s as though they were mine”, ”Poisiminaan vadelmia”, mennä ”raitsikka-ajelulle” tai ”syödä lihapullia ja muussia”. Kieleenkin liittyy siis kauniita muistijälkiä lapsuudesta – ajasta, jolloin suomea on käytetty aktiivisesti Suomessa asuessa.

Kuulijakunnassa oli ehkä hieman yllätyksekseni useita, jotka eivät olleet tottuneita lukemaan kirjallisuutta suomeksi. Palautteissa kuvailtiin jonkinasteista tottumattomuutta suomen kielen käyttöön ja erityisesti kaunokirjallisuuden lukemiseen: ”En ole puhunut suomea päivittäin vuosikymmeniin ja minun on helpompaa ymmärtää puhetta kuin lukea itse” tai ”luen hitaasti ja se vaatii minulta paljon enemmän kuin kuunteleminen”. Kuunteleminen koettiin vaivattomaksi, kun taas lukeminen hitaammaksi ja vaativammaksi. Virtuaalinen lukeminen siis mahdollisti osalle kuulijoista pääsyn suomenkielisen kirjallisuuden piiriin, jota monet myös arvostivat.

Kielen kuulemisen lisäksi myös kuuntelemista itsessään painotettiin ja sen rooli koettiin erityiseksi. Kuuntelemalla kuulijat kokivat voivansa keskittyä erityisesti kieleen. Suomenkielisen kirjallisuuden kuuntelemisen koettiin myös virkistävän omaa kielitaitoa. Kuuntelijat kokivat jopa sanavarastonsa laajentuneen kuunneltuaan nykykirjallisuutta. Pelkästään suomen kielen kuuleminen herätti tunteita kuuntelijoissa. Kielen merkityksestä kertoo myös se, että kuulijat kokivat samaistuvansa tarinaan nimenomaan kielen kautta. Eräs kuuntelija oli kiittolinen kielitaidon säilymisestä elämänpolun aikana ja siitä, että hänellä on edelleen kyky kuunnella ja ymmärtää suomen kieltä, vaikka aikaa oli kulunut ja kieli tuntui ajoittain monimutkaiselta. Kirjallisuuden ääneen lukemista arvostettiin, koska se mahdollisti suomen kielen kuulemisen.

Lukupäiväkirjoissa kommentoitiin suomen kieltä myös tunnekielenä. Tarinat itkettivät ja naurattivat, koska kieli mahdollisti uppoutumisen kirjojen tarinamaailmaan. Suomeksi lukeminen herätti kuulijaoissa myös kaipauksen, arvostuksen ja kiittollisuuden tunteita. Eräs kuuntelija pohti, että suomenkielisten kirjojen kuunteleminen pitkästä aikaa oli kuin joku olisi avannut sisäisen aarrearkun, josta voi löytää uusia suomen kielen sana-aarteita. Lukemattomat kommentit koskivat juuri kuunte-

Virtuaaliset kuunteluhetket mahdollistavat yhdessä tekemisen ja yhteisöön kuulumisen.

lukokemusten kautta mieleen muistuneita sanoja, lauseita tai lausahduksia.

Kuulijat kokivat erityistä iloa huomattessaan ymmärtävänsä kuulemaansa ja sisäistäessään suomeksi kirjoitetun tarinan. Eräs osallistuja kirjoitti: ”I love this. So many phrases that I have not heard in decades and yet they come right back to me! Ymmärrän!” Kommentti ”ymmärrän” viittaa iloon, jonka suomenkielisen kaunokirjallisuuden ymmärtäminen tuotti. On kuin kieli olisi ollut jollakin tasolla piilossa muistin kätköissä, ja kuuntelemisen kautta herännyt kielen hallinnan tunne sisälsi iloa ja kiittollisuutta. Suomenkielisen kirjallisuuden kuunteleminen palautti monelle erityisen yhteyden suomen kieleen ja suomalaiseen kirjallisuuteen.

Lopuksi

Tässä artikkelissa olen tarkastellut suomenkielisille Kanadassa asuville senioreille järjestettyä virtuaalista kirjallisuuden ääneen lukemista etnografisen tutkimusmetodologian viitekehyksessä. Kuuntelijoiden kirjoittamien pohdintojen ja haastattelujen pohjalta analysoin heidän lukukokemuksiaan ja niihin liittyviä teemoja. Vaikka nykyaikaisen kaunokirjallisen kentän sanotaan olevan muun elämän tavoin kauttaaltaan digitaalisuuden läpäisemä, on

virtuaalinen ääneen lukeminen ollut tälle seniori-ikäiselle kanadalaiselle suomalaistaustaiselle kuulijakunnalle uudenvuoden, merkittävä ja jopa eheyttävä kokemus (Roine & Piippo 2021, 7; Muhonen 2023, 68;).

Kirjallisuuden kuunteleminen aktivoi kuuntelijoita reflektomaan omia elettyjä kokemuksia (*lived experience*). Kuuntelijat samaistuvat kirjan tapahtumiin, ja lukukokemus muistutti heitä usein omista vastaavanlaisista kokemuksista. Tulkitessaan tarinoita ja eläytyessään niihin kuuntelijat pohtivat henkilökohtaisia kokemuksiaan, jolloin teosten yhtymäkohdat heidän omaan elämäänsä herättivät tunteita. Kieli ja kirjallisuus palauttivat yhteyden heidän kaipaamaansa ja rakastamaansa Suomeen välimatkasta huolimatta.

Virtuaalinen ääneen lukeminen ja suomalaisen kirjallisuuden tarkastelu nostavat esiin yhteiskunnallisia kysymyksiä lukemisen tavoista sekä kirjallisuuden merkityksellisyydestä. Tässä tutkimuksessa ääneen lukeminen tapahtui vuorovaikutuksessa, jossa suomenkielinen lukija ja suomalaisen seniorikodin asukkaat, tutkija ja siirtolaisyhteisö sekä yksilöiden, yhteisön ja yhteiskunnan tarpeet kohtasivat. Lukemisen tapojen ja paikkojen muuttuessa avautuu uudenlaisia näkökulmia kirjallisuuteen ja lukijuuteen (ks. myös Muhonen 2023). Digitaalinen yhteisöllinen lukutapa on myös sosiaalista ja kulttuurista toimintaa. Tässä uudenvuoden virtuaalissa ääneen lukemisessa jokainen osallistuja oli samanaikaisesti sekä yksityinen kuuntelija että uudenlaisten suomalaisista senioreista koostuvien yhteisöllisten lukukäytäntöjen ja toiminnan rakentajia.

Virtuaaliset kuunteluhetket mahdollistavat yhdessä tekemisen ja yhteisöön kuulumisen. Erityisen antoisaa lukeminen oli tutkimukseni mukaan niille, jotka eivät enää lue itse tai joille suomen kielellä lukeminen on haastavaa. Kirjojen kuunteleminen mahdollistaa kirjallisuuden saavutettavuuden silloinkin, kun oma lukukyky on jostakin syystä heikentynyt (Laukkanen Colliander & Teikari 2018; Lindh & Hiidenmaa 2023) tai kirjoja ei ole muuten siirtolaisyhteisön saatavilla. Siksi väitänkin, että yhteisöllinen ja digitaalinen kirjallisuuden harrastaminen lisäsi senioreiden toimijuutta. Kirjojen kuunteleminen oli monelle uudenvuoden mieluista kokemus, ja palautteen perusteella on selvää, että kuuntelijat arvostavat suomalaisen kirjallisuuden ääneen lukemista ja kokevat sen antoisaksi.

Lähteet

Cohen, Gene, Susan Perlestein, Jeff Chapline, Kelly Jeanne, Firth Kimberly & Samuel Simmens (2006). The Impact of Professionally Conducted Cultural Programs on the Physical Health, Mental Health and Social Functioning of Older Adults. *The Gerontologist* 46 (6), 726–734.

Copland Fiona & Angela Creese (2015). *Linguistic Ethnography: Collecting, Analysing and Presenting Data*. London: Sage.

Creese, Angela (2008). Linguistic Ethnography. Nancy Hornberger (toim.). *Encyclopedia of Language and Education 10*. New York, NY: Springer Science and Business Media, 229–241.

Heller, Monica (2008). Doing ethnography. Li Wei & Melissa. G. Moyer (toim.), *The Blackwell guide to research methods in bilingualism and multilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 249–262.

Hyypä Markku & Juhani Mäki (2003). Social participation and health in community rich in stock of social capital, *Health Education Research* 18 (6), 770–779

Kinnunen, Eevastiina (2022). Jaetut sanataidekokemukset luovan lukemisen lukupiireissä. Päivi Kosonen & Juhani Ihanus (toim.), *Hoitava lukeminen — Teoreettisia ja käytännöllisiä näkökulmia lukemistyöhön*. Tampere: Vastapaino, 211–229.

Kosonen, Päivi (2022). Yksin ja yhdessä, vapaasti ja ohjatusti — Hoitavan lukemistyön mahdollisuuksia. Päivi Kosonen & Juhani Ihanus (toim.), *Hoitava lukeminen — Teoreettisia ja käytännöllisiä näkökulmia lukemistyöhön*. Tampere: Vastapaino, 47–66.

Kosonen, Päivi & Juhani Ihanus (2022). *Hoitava lukeminen — Teoreettisia ja käytännöllisiä näkökulmia lukemistyöhön*. Tampere: Vastapaino.

Laukkanen, Anu, Marjukka Colliander & Anne Teikari (2018). Tarvitseva, ulkopuolella, vailla: Kulttuurin saavutettavuuden tulkintoja kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalan henkilöstön puheessa. *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja*, 3(1), 6–20.

Lehtonen, Heini & Sari Pöyhönen (2020). Lingvistinen etnografia toimintayhteisöissä. Minna Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä* 1–4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 345–373.

Lindh, Ilona & Pirjo Hiidenmaa (2023). Äänikirjojen kuuntelu osana lukemisen kulttuuria. *Kulttuurintutkimus*, 40 (1), 3–10.

Mielikäinen, Aila & Marjatta Palander (2014). *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Muhonen, Anu (2023): Virtuaalista lukemista suomalaistaustaisille senioreille Kanadassa. Pirjo Hiidenmaa, Ilona Lindh, Sara Sintonen & Roosa Suomalainen (toim.), *Lukemisen kulttuurit*. Helsinki: Gaudeamus, 67–79.

Nummelin, Sanna (2011). Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä, terveyttä. *Tutkimuskatsauksia 1/2011*. Turku: Turun kaupunki, kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö.

Rampton, Ben (2007). Neo-Hymesian Linguistic Ethnography in the United Kingdom. *Journal of Sociolinguistics*, 11 (5), 584–607.

Roine, Hanna-Riikka & Laura Piippo (2021). Kirjallisuus ja sen tutkimus digitaalisissa ympäristöissä. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain*, 18 (2), 6–27.

Sloan, Art & Brian Bowe (2014). Phenomenology and hermeneutic phenomenology: The philosophy, the methodologies and using hermeneutic phenomenology to investigate lecturer’s experiences of curriculum design. *Quality and Quantity*, 48 (3), 1291–1303.

Suomi-Koti (2025). Suomi-Koti. Saatavilla: <http://www.suomikoti.ca/>. Luettu 17.8.2025.

Van Manen, Max (2015). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive Pedagogy*. 2 p. Albany, NY: SUNY.